

Vissennetwerk Nieuwe Visatlas voor Nederland - Vrijdag 11 maart 2022**Verslag:** Mick Vos. Locatie Kantoor Waternet, Amsterdam.**Dagvoorzitter: Tom Buijse****Jelger Herder: De nieuwe vissenatlas.**

Vraag: Er wordt literatuur gebruikt om te kijken naar paaiperiode.

Klimaatverandering, is daar ook naar gekeken?

Er is niet specifiek naar gekeken. Paaiperiode is wel relatief ruim genomen, ivm variatie in jaren. Wel literatuur van andere landen gebruikt, bijvoorbeeld Duitsland en Frankrijk. Er is wel op gelet niet tijden te gebruiken die bijv. voor Zuid-Frankrijk gelden.

Vraag: Is de informatie uit de atlas ook digitaal beschikbaar voor updates als de informatie minder actueel wordt?

Nee, maar de kaarten op de website ravon.nl en verspreidingsatlas.nl zijn gekoppeld aan de NDFF en daarmee ook gekoppeld aan geüpdatete data en blijven daarmee altijd actueel.

Vraag: Wanneer ben je een exoot?

In dit boek is 1900 aangehouden, dus daarvoor is ingeburgerd. Daarna is het een exoot als de soort door menselijk handelen in NL is terecht gekomen.

Aanvulling Niels Raes: Gbif data zijn ook gebruikt als database. Dus de Europese data zijn daar ook te vinden.

Martijn Schiphouwer (namens Mark Groen): Ontwikkeling plantenminnende soorten.

Vraag Bart van Iterson: Trends geven verspreiding, is ook gekeken naar ontwikkelingen in aantallen of biomassa?

Wij hebben gekeken naar verspreiding, niet naar gewicht of biomassa.

Daar zouden we in de toekomst nog naar kunnen kijken om te zien of er ook trends in aantallen en biomassa zijn. Verspreiding is op dit moment een stuk harder te maken dan aantallen. Voor specifieke doelen, zoals KRW monitoring en aantalsmonitoring van beschermde soorten, wordt het steeds beter mogelijk om hier ook patronen in te gaan ontdekken.

Vraag: Wat is de invloed van waarnemerseffect?

Binnen meetnet zoetwatervissen meten we op basis van trefkansen, hoe vaak wordt een soort waargenomen in hoeveel keer 'willekeurig' waarnemen. Zo wordt trefkans meegenomen binnen de data van het meetnet. Die trends wordt gecorrigeerd met een occupancy model van het CBS en ontstaat een zuiver beeld van toe- of afname in de trefkans.

Vraag: Kun je ook iets zeggen over het belang van nu en de toepassing voor waterbeheerders, hoe kunnen ze de visatlas gebruiken?

Antwoord hierop komt nog terug in de andere presentaties vandaag!

Vraag Henrik de Nie: Moerasvogels hebben ook een positieve trend, net als de vissen, hoe kan dat?

Moeras afname heeft in sterke mate plaats gevonden voordat de trends gestart zijn. In vergelijking met 100 jaar geleden is er veel minder moeras. We zien dat juist in de

laatste 30 jaar er een betere bescherming is voor wetlands en plas-dras habitat. De grote achteruitgang is daardoor omgebogen naar een licht herstel.

Peter Paul Schollema Hunze en Aa's : ontwikkeling stromingsminnende soorten

Vraag: Maken jullie ook gebruik van eDNA voor de verspreiding? Ja die gebruiken we voor de verspreiding, bijvoorbeeld bij rivierdonderpad en grote modderkruiper. Metabarcoding passen we soms breder toe voor een groter soortenspectrum.

Vraag: Heeft uitzetting invloed op verspreidingskaartjes?

Bijvoorbeeld biermpje bij Amsterdam wijkt af van regio, deze waarneming is wel gevalideerd en afkomstig van uitzet. Er zijn wel veel algemene soorten die uitgezet worden, dit is moeilijk te achterhalen. In de atlas is het niet in andere kleur weergegeven maar is bekende info wel in de tekst beschreven. Er is daarom in verspreiding verder geen onderscheid gemaakt omdat vaak weinig bekend is over uitzettingen en herkomst van vis.

Vraag Matthijs de Vos: Zit in Westerwoldse Aa geen biermpje?

Ooit waarschijnlijk uitgestorven door slechte kwaliteit, is inmiddels verbeterd. Mogelijk herintroductie serpeling en biermpje in de toekomst?

Joep de Leeuw WMR: ontwikkeling riviervissen

Er zijn duidelijke patronen in de voortschrijdende verspreiding van exotische grondels door de rivieren op kaart, deze beweging is ingezet vanuit Oost Europa. Zijn er ook soorten die andersom migreren, van west naar oost Europa? Dit is onwaarschijnlijk omdat soorten die alleen bij ons voorkomen, zoals Zeeprík, van zoet naar zee en terug moeten, dat is biologisch anders dan bijvoorbeeld grondels die door generatie overstijgende dispersie steeds verder migreren.

Sommige soorten zijn niet alleen aan rivieren gebonden, maar kunnen ook in gebieden voorkomen door meer subtiele omstandigheden. Winde is stromingsminnend maar lijkt ook op de Marker Wadden te paaien, mogelijk door stroming die ontstaat door verplaatsing water/wind.

Geen vragen

Hugo Verreycken INBO: Niet inheemse vissen in Nederland en Vlaanderen

Lijst met zoetwatervissen exoten Vlaanderen/Nederland. 36 niet inheemse in Nederland. 28 in Vlaanderen, 26 daarvan gemeenschappelijk. De helft van de soorten houdt zichzelf in stand. Marmergrondel in Vlaanderen nog niet zo wijdverspreid als in Nederland. Noord-Aziatische modderkruiper, eerst enkele individuen, een paar jaar later: 2000 individuen in de fuik. Bruine en zwarte dwergmeerval zijn niet goed op naam te brengen, Frankrijk: Zwarte, Vlaanderen: Bruine, Nederland: Beide soorten.

De meeste soorten door aquacultuur en aquariumhandel, tegenwoordig is vooral ballastwater een belangrijke oorzaak. Laatste blok van 20 jaar de meeste nieuwe exoten soorten. Vroeger vooral uit Noord Amerika en Azië, nu meer vanuit Oost-Europa (Main-Donaukanaal). Worden nog wat soorten verwacht in Vlaanderen: Amoergrondel, naakthalsgrondel, witvinggrondel, blauwneus, Aziatische modderkruiper, Donaubrasem.

Vragen:

Tom Buijse: Krijgen jullie ook exoten uit Frankrijk?

Amerikaanse hondsvij is naar Frankrijk gekomen vanuit Vlaanderen. Verder geen soorten via Frankrijk naar België.

Vraag: Zijn er feromonen gebruikt bij vangen met fuiken? Zaten paar dieren in fuiken, mogelijk dat er aantrekkingskracht is vanuit anderen. (Jelger/Jan). Er is zeker en vast niet vals gespeeld in Vlaanderen.

Vraag: Je ziet een opkomst van exotische soorten. Maar zie je ook een terugval in inheemse soorten?

Op de Grensmaas zien we achteruitgang. Soorten die zelfde habitat hebben als Ponto-Kaspische grondels. Ook vooruitgang: Kopvoorn gaat vooruit, mogelijk door extra voedselaanbod?

Pitch Panos Panagiotopoulos -> Connectivity between environmental gradients towards more effective fish migration

Samenvoegen alle monitoringsdata die beschikbaar zijn. Meer dan 150 reports van 250+ vispassages. Verschil stroming, doelsoorten. Per object is er data van de soorten, richting, monitoringmethode en tijd. "the dutch fish passage database -> Kaart met migratiepunten onderzoeken. Info: Panos.panagiotopoulos@wur.nl

Robin Bronswijk: Pitch World fish migration day

Stage bij Herman Wanningen, contactpersoon van WFMD 2022. Vijfde editie van de World Fish Migration Day. Uit steeds meer landen komen activiteiten en evenementen. Oproep om activiteiten in te dienen! Inspireren van mensen om iets te doen voor vis migratie. Visvlaggen campagne in 2022 -> Kinderen van 5-18 jaar. 21 mei prijsuitreiking (scholen in NL en over de wereld) -> Winnen: Happy fish/ blijde vis statue.

Roland van Aalderen -> Algemeen en toch bijzonder

Sportvissers waarderen algemene soorten vaak heel erg. Algemeen, goed in concurrentie, ze kunnen prima uit de voeten in "cultuurwateren". Horen bij de brasemzone. Algemene soorten hebben specifieke habitateisen/levensstrategieën dus zit veel variatie in algemene soorten (generalisten) 17 soorten. Generalisten komen er vaak bekaaid vanaf. Eurytope soorten scoren indirect negatief op KRW-maatlat. Brasem, karper, meerval en pos worden soms als probleemsoorten afgeschilderd. Algemene soorten vervullen belangrijke functie, vaak basisvoedsel. Abundantie als indicator. Lengteklassenverdeling belangrijk in kwaliteit van water. Brasem bijvoorbeeld na 6 jaar pas paarijpt. Gebeurt er iets in een bepaalde populatie lengteklasse, dan zie je dat terug in de lengtesamenstelling. Trends van algemene soorten, 2015 lichte toename grote exemplaren en afname van brasem. Maar geen duidelijke trend. 2020 RWS onderzoek MWTL, afname brasem, blankvoorn en kolblei. Vissenatlas algemene soorten stabiel, maar kolblei en snoekbaars afname. Gevangen maximale lengten worden steeds groter.

Vraag Theo Rekelhof: Wat is een gezonde brasemstand in meer in kg en hectare?

Goede vraag, lastig te beantwoorden. Referentie 30/40 jaar geleden is ook niet correct, aangezien we toen in een hypertrofe situatie zaten. Tegenwoordig lijkt de brasem veel minder aanwezig. Onderzoek naar dit soort vragen zou gedaan kunnen worden.

Vraag Michiel Touw: Bezig met diverse plasticmonitoring voor RWS. Is er iets bekend over de inname van plastics door vissen?

Dat zit niet meegenomen binnen de huidige plasticonderzoeken. Mogelijk dat er in de toekomst niet iets gedaan gaat worden met plastic in maaginhoud van vis. Veel problemen in het systeem door toxische druk.

Aanvulling Tom Buijse: Bijvoorbeeld in Oostenrijk zie je geen winde, dus dat zegt wel iets over dat niet alles wat hier algemeen is ook overal in Europa algemeen is.

Maximiliaan Claus (Bureau Waardenburg) -> De opmars van Europese meerval (*Silurus glanis*) in Nederlandse wateren

Een vissoort die de laatste jaren veel in de media komt zowel negatief als positief. Rapport opgesteld voor RWS. Waarnemingen MWTL, sportvisserij en hengelvangsten. Aantallen en verspreiding toegenomen. Veel meerval rond IJsselmeer en Haarlemmermeer, weinig in brak en buiten grote rivieren om. Actieve monitoring, MWTL veel waarnemingen Grensmaas, Zandmaas, Bovenrijn en Waal. Passieve monitoring met fuiken veel meer waarnemingen. Onderschatting van werkelijke situatie door onderzoeksmethode. Toename: uitzetting en ontsnappingen, herstelmaatregelen en verbeterde waterkwaliteit. Belangrijkste reden is de stijging van de watertemperatuur. Laatste eeuw meer dan 3 graden gestegen, vaak boven 20 graden. Dat is de drempeltemperatuur waarboven ze kunnen voortplanten. Groeien sneller. Paaie- en opgroei habitat nog niet gedocumenteerd. Structuren, vegetatie en vrij van verstoring belangrijk. Soorteffecten van Nederland geen data van wel uit het buitenland. Frankrijk, toename meerval effect op inheemse soorten. Gironde in Frankrijk effect op Zalm. Bij vispassages wachten op zalm. Ook bij elft werd 30% van de paaievenementen verstoord door meerval. Effect op zeeprick, aal, ruisvoorn en barbeel. Dieet Donaudelta juveniele 67% uit kreeften. Spanje\): belangrijkste voedsel voor meerval is kreeft.

Vraag: zijn er twee soorten, exotisch en inheems? Zijn er niches zoals veenplassen en meren, gaat ie daar wel of niet komen?

In afgesloten wateren kan meerval illegaal of legaal uitgezet worden. In wateren die verbonden zijn met rivieren zal hij uiteindelijk wel terecht komen. Dichtheden hangen af van het systeem. Deel van de populatie is van oudsher aanwezig. Rivierenpopulatie mogelijk niet inheems door uitzet, maar hier is niet nog veel over bekend.

Opmerking Theo Rekelhof: Ga eens naar de meervalstudiegroep, die weten mogelijk dat er in de Westeinderplassen illegaal is uitgezet. Met grote impact op het systeem. Genetische studie Westeinderplassen geeft aan dat het geen zuivere populatie is, mogelijk door extra uitzetting.

Vraag Tristan da Graca: wat is de oorsprong van de populatie in het Haarlemmermeer? Relictpopulatie vanaf de laatste ijstijd, geïsoleerd en in stand weten te houden.

Opmerking Theo Rekelhof: Westeinderplassen hadden rietzudden, daar zaten ze onder in de winter en daar paaiden ze. Tegenwoordig vang ik ze overal en de hele periode in het jaar, mogelijk door de warmere winters.

Tom Buijse: Meerval wordt gegeten in Roemenië, mogelijk vinden we ze in Nederland ook lekker?

Première Nederland onder water

Filmpje is terug te kijken via de volgende link:

<https://vimeo.com/657070849/fe64d4dd79>

Première op 21 maart, daarna in bioscopen over het hele land en uiteindelijk uitzending op NPO.

Jan Kranenborg (RAVON) -> Aantasting waternatuur en herstel

Lang geleden, tijdens een stage van Jan kwam Henrik de Nie binnen om vissendata in te kloppen. Begon allemaal met hengelsportdata invoeren in bestand. Ruim 25 jaar later een nieuwe atlas. Het een-na-laatste hoofdstuk van de atlas gaat over ontwikkeling watersysteem en impact op visfauna. Nederland is van oorsprong deltagebied met veel moeras. Vroeger stonden

10tallen tot 100tallen vierkante kilometers weiland onder water. Vanaf 19^e eeuw verdere bewerking van watersysteem. Veel veranderingen in waterpeil en afvoersnelheid. In de jaren 1970 stonken vissen naar carbol (teer). Vanaf jaren 70 verbetering kwaliteit en zuurstofgehalte. Veel veranderd, door o.a. waterzuivering is fosfor kwaliteit nu goed. Jaren 90: bescherming vissen, trekvisseren werden beschermd, daarna habitatrictlijn en Kaderrichtlijn water. Beekherstel. Aanleg NVO's. Waar staan we nu? Inheemse soorten: 18% toegenomen, 39% stabiel, 16% afgenomen. Niet alle soorten konden berekend worden. Toename vooral in soorten helder water, langzaam tot stilstaand. Riviersoorten zoals sneep. Afname soorten connectiviteit, soorten met voorkeur troebel kwaliteit. Soorten die gevoelig zijn voor exotische grondels.

Drie belangrijke opgaven voor de toekomst: 1. Verhogen connectiviteit grote rivieren met beken en polderwater. 2. Herstel van overstromingsvlakten en overgangen in rivieren, beken en meren (areaal en duur). 3. Herstel estuariene dynamiek (zet kunstwerken op zoet-zout overgangen zo lang en vaak mogelijk open).

Vraag Margriet Schoor: Vaak zie je een afname vanaf 2010 in de atlas. Klopt dit beeld? Waar komt dit door?

Goed om aan te geven dat bij verspreidingsanalyse niet alle fluctuaties 1 op 1 terug te zien zijn. Soms zitten er fluctuaties in vanwege bepaalde grootschalige onderzoeken. Algemene trends kloppen wel, maar er zit fluctuatie in. Als er gezegd wordt: soort neemt af dan is dit ook echt significant aangetoond. Dit is gecorrigeerd voor inspannings- en waarnemerseffect.

Johan Coeck: Overstromingsvlakten systeem vroeger in de winter. Afgelopen jaar waterbom in de zomer in de Demer. Rivierwater bleef er in de zomer in staan, veel vissterfte in de zomer. Geloosd water in de rivieren zuurstof op 0 door sterfte planten. Klimaatveranderingen kunnen ervoor zorgen dat dit vaker gaat gebeuren, dat is iets waar wij rekening mee moeten houden. Timing is belangrijk als het gaat om overstroming, voor vis moet het einde winter en tot in voorjaar zijn.

Opmerking: In de Rijn geëxperimenteerd met inlaat van voorjaarswater. Goed effect.

Vraag: Zie je in het Haringvliet al effecten van het kieren?

Zien wel vissen door de sluizen heen komen, zoals vaker haring in het Haringvliet, het verder doorwerken in trends gaat jaren overheen. Dat kunnen wij nu nog geen uitspraken over doen.

Vraag: Enorme aantallen kreeften, verwacht je impact op de visstand?

Kreeften toename kan mogelijk wel effect hebben, kan ook een verschuiving geven van visstanden. Als kreeft als bio-engineer zou gaan werken.
Atlas geeft ook kaders met voorbeelden van maatregelen die effecten hebben op vissen. Met zowel positief al negatieve effecten.

Henrik de Nie => "De eerste zoetwatervissenatlas"

Jaren 70/80 was vooral de zeevisserij relevant. Een ambtenaar die zich had versproken over een haringquotum, werd als straf gedegradeerd naar de afdeling binnenvisserij. Opkomst groene beweging: fase 1: Jaren zestig opkomst milieus. Fase 2. Bewustmaking (1969-1973). Fase 3 politisering (1974-1980). Fase 4. Professionaliseren en pragmatisme. (1981-1988). 1973 natuurbeschermingswet van soorten die niet belangrijk waren voor de visserij. Wim Meijer maakte deze wet mogelijk. Mei 1992 gevraagd stuk te schrijven in Trouw om iets te schrijven over trekvisen. Maart 1988: "Ik voorspel dat paling wel eens als bedreigde soort op de Rode lijst zal belanden". Te voorbarig? Nu krijg ik toch gelijk. NVVS noemden valse alarmklok: natuur en milieu noemde karper en snoekbaars nadelig voor visstand. Start opstellen atlas in 1993 in het hol van de leeuw (OVV). Eigenlijk is de atlas een manier om verschillende invalshoeken in de natuur bij elkaar te brengen. Henrik de Nie: "er staan vijf keer zoveel data in de nieuwe atlas. Het is een kind van natuurbescherming en visserij."

Interim directeur Maaïke Navis overhandigde het eerste exemplaar van de nieuwe atlas aan Henrik de Nie. De sprekers en de dagvoorzitter werden bedankt. Daarna was het vissennetwerken bij de borrel en kregen alle aanwezigen de nieuwe atlas mee naar huis.

===

Met dank van het Vissennetwerk aan Mick Vos voor de verslaglegging!